

СП. „ГРАЖДАНКА“ (1911 – 1912) В БЪЛГАРСКАТА СОЦИАЛНА И КУЛТУРНА МОДЕРНИЗАЦИЯ

Ст.ас. г-р Жоржета Назърска

„Гражданка“ (1911 – 1912) е от малкото списания за времето си, ориентирани към женската публика. Пред себе си то има кратка традиция. Славейковото издание „Ружица, ред книжки за жените“ (1871, Цариград), смятано за първото българско списание за жени, пропагандира „по-бързото развиване и упредване на нежния пол между нас, българите“ посредством статии за необходимостта от девическо образование, за ролята на майката като възпитателка на децата си и на цялата нация, за здравето и хубостта на българката и за вредата от „разнообразните модни преобразования“¹. Творчеството на самите жени през Възраждането включва само 32 дописки, 11 преводни и 9 оригинални статии в печата. Те третират актуални въпроси за положението на „втория пол“ и за възпитанието на децата, нравствено-етични проблеми².

След Освобождението периодичният печат е за дълго монополизиран от политически издания, а специализираните нарастват като брой през 90-те години на XIX в. Това съвпада и с латентния стадий, в който се намира още българския женски въпрос, с постепенното му ускоряване, с реформирането на девическото образование и исканията на учителките за равни условия на труд. В този период се появяват издания като сп. „Домашно огнище“ (1895, Шумен) и в. „Женски свят“ (1893 – 1897, Варна). Макар редактирано от жена (М. Неделкова-Попова), първото прокарва твърде консервативни възгледи, като дава полезни съвети по домакинство, шев, плетене на дантели, готварство, градинарство, гледане на болни.

Второто (с ред. Ноева), напротив, се стреми да отразява дейността на възстановените женски дружества и да постави въпроса за пълноправното гражданство и политическите права на българката³.

Едва в началото на XX в. се появяват издания, ангажирани изцяло с идеята за женска еманципация. Това се обуславя от появата на слой наемни работнички-жени във фабриките и обслужващата сфера (машинистки, телефонистки, телеграфистки, продавачки), от формирането на кръг от образовани учителки, от разпространението на социалдемократическата идеология, от обособяването на левоцентристки партии с програмни искания за равнопоставяне на жените (БРСДП т.с., БРСДП ш.с., РДП), от създаването и развитието на Българския женски съюз (БЖС, 1901). Орган на тази формация е в. „Женски глас“ (1899), който отпечатва важни документи и дискутира по актуални теми. Ограниченият обем на вестника и още не напълно оформената идеология на Женския съюз налагат появата на сп. „Женски бюлетин“ (1902). Под перото на Вела Благоева, една от основателките на съюза, то защитава идеята за „пролетаризирането“ на членската му маса и за подчиняване на целите му на БРСДП. След първото разцепление на БЖС през 1903 г., когато Благоева и нейните съмишленички напускат организацията⁴, тя започва да редактира сп. „Женски труд“ (1904 – 1905). Материалите в списанието са насочени към наемните работнички в индустрията и търговията и към народните учителки, „интелигентни

жени, които усещат своето безправие като обществени деятели“. От потенциалните читателки се изключени чиновничките и дамите, които се „задоволяват с филантропия“⁵.

Макар навременно, списанието съществува само две години и изчезването му открива „ниша“, която не могат да запълнят нито в. „Женски глас“, нито новият в. „Равноправие“ (1908 – 1911), орган на обособилия се след второто разцепление на БЖС едноименен Съюз на напредничавите жени. В продължение на три години редакторките Ана Карима и Санда Йовчева пропагандират каузата на суфражизма – избирателни права за жените. Немалко статии те посвещават на антагонизма си с БЖС, недоволни, че новата му програма от 1907 г. изрично поставя целта за равноправие на жените вместо прозаичното „умствено повдигане“⁶ и така повтаря техните собствени идеи. Карима раздухва и личния си конфликт с новото ръководство на БЖС – председателката Юлия Малинова и заместничката ѝ Жени Божилова-Патева, обвинявани в бездействие и меркантилност, в липса на организаторски способности, в пренасочване на организацията по пътя на чиста благотворителност и демагогия⁷. Доколко тези обвинения са неоснователни показва по-нататъшната съдба на двете съперничещи си организации. БЖС се превръща в многобройна женска формация, с влияние пред българските власти и с международен авторитет, докато Съюз „Равноправие“ вегетира с местни инициативи до 1921 г. Доказателство за пристрастните обвинения на Карима е и започналото да излиза през 1911 г. списание „Гражданка“. То се списва от ръководителките на БЖС и отразява неговите позиции.

Поначало идеята за „женско обществено-научно, литературно списание“ е твърде амбициозна, предвид кратката традиция на подобни феминистки издания в миналото, залезът в този период дори на институции като „Мисъл“ и популярността на съвсем друг тип периодика сред интелигенцията⁸. С тази задача обаче енергично се заема главната редакторка Жени Божилова-Патева (1876 – 1955)⁹. Родена в с. Градец, Котленско, тя принадлежи към втората генерация на българската женска интелигенция, която не е допускана да учи в националния университет и поема отрано пътя на учителството. По време на Стамболовисткото управление Ж. Божилова е уволнена заради социалистическите си пристрастия.

По-късно (1899) тя дейно се включва в протестите на учителките срещу реформата, забраняваща им правото на труд след омъжване, а покрай агитацията в социалистическите дружинки и своята преводаческа дейност се запознава с феминистката идеология¹⁰. Подпомагана от своя съпруг – социалист, учител и адвокат – Ж. Патева учи философия и психология в Йена, Берлин и Париж (1901 – 1903), а след завръщането си става активистка на БЖС. От 1905 до 1911 г. тя е избрана в ръководните му органи и става редакторка на в. „Женски глас“. Изнася сказки в столицата и провинцията, участва заедно с Юлия Малинова в конгресите на Международния съвет на жените и на Международния съюз за политически права на жените съответно в Амстердам (1908) и Стокхолм (1911). Междувременно Ж. Божилова-Патева се утвърждава като една от талантивите публицистки. След първите си опити в „Съзнание“ (1899) пише за „Ново време“ (1904), „Женски труд“ (1905) „Демократически преглед“ (1907 – 1910). Патева, заедно със съмишленничките си А. Карима, В. Благоева и Ек. Каравелова, е една от най-продуктивните писателки. Нейните статии и книги¹¹ са сред тези 2074 заглавия, 115 авторски и 959 преводни, излезли изпод перото на българките до 1911 г.¹²

В момент, когато българските списания, по израза на Ив. Шишманов, приличат на „примитивни селски дюкянчета, в които ще намерите най-разнообразни стоки“¹³, Ж. Божилова структурира своето издание с оглед поставената му основна цел „гражданско-общественото възпитание на жената“, чрез което тя да „познае своето положение“, да „съзнае своите нужди“, да „изпълни своите длъжности и предяви своите права“, да „разбере обществения живот в отечеството си и заживее с неговите идеали“. Според програмната статия истинската гражданка е едновременно социално ангажирана, добра майка, стопанка и работничка¹⁴. По тази причина в списанието присъстват постоянно рубрики като „Жената-гражданка“, „Жената-майка“, „Жената-професионална работница“, „Женско движение“, „Обществен преглед /Обществена хроника“. Те се списват не само от главната редакторка, но група високо образовани в чужбина сътруднички. Това са Юлия Малинова (1869 – 1953) – основателка на БЖС, негова председателка и главна редакторка на „Женски глас“; Лидия Шишманова (1865 – 1937) – известна общественичка,

преводачка и журналистка; Кина Конова (1872 – 1955) – преводачка на феминистка литература и учредителка на БЖС. С материали са привлечени и млади автори – тогавашната русенска учителка и бъдеща лидерка на БЖС Димитрана Петрова-Иванова (1881–1960), поетесата Северина (Ружа Тенева, 1875 – 1953), писателите и критиците Цв. Минков (1876 –1967) и Вен Тин (Стефан Тинтеров, 1885 – 1912), които оформят уникалния литературен облик на изданието. То е от малкото, които поставят темата за жената и майката като централна в стихове, разкази, есета и пътеписи. Сп. „Гражданка“ насочва цяла своя рубрика „Библиография“ към рецензиране на драматургични и белетристични творби, посветени на Женския въпрос („В полите на Витоша“ от Яворов, „Триумф“ на Тетмайер). За изграждане на изискан естетически вкус съдейства и рубриката „Съвременни жени-писателки“, където се представят биографично и с преводи от полски, италиански, руски и немски М. Конопницка, А. Негри, Кл. Фибих, М. Крестовска и др.¹⁵

В творческия колектив доминира фигурата на Жени Божилова-Патева. Нейни са повечето основни статии, подписани или с псевдоним Jennу. Затова не е пресилено да се твърди, че списанието може да се идентифицира с нейната фигура, идеи и пристрастия. Ж. Патева принадлежи към едно поколение, за което е неприсъщо все още да мисли жената отделена от нейната „естествена природа“, от частната сфера, от призванието да бъде „майка на нацията“¹⁶. То се стреми да съвмести тези функции с образа на „модерната“ жена в публичната сфера – образована, с професия и обществено активна.

Според Патева, като майка и съпруга жената има изключителната задача да бъде пример за трудолюбие, добродетелност и стремеж към постоянно развитие. Само така тя би повлияла на децата си и на народа като цяло да издигне гражданските добродетели у себе си, да даде отпор на корупцията и тясно егоистичните интереси на политическия елит, да се опълчи на потисничеството и деспотизма на личния режим на цар Фердинанд¹⁷. Въпреки тези доста традиционни идеи, Ж. Божилова дискутира от социална гледна точка и актуални проблеми на майчинството и детството. Тя настоява за създаване на закони за покровителство на бременните и майките наемни работнички и се противопоставя на съществуващото отношение към децата. Според нея, то е патриархално и

индиферентно. Авторката се обявява за създаване на държавни социални институции (трапезарии, колонии, попечителни съвети, ясли), на действена социална политика за предпазване на децата от алкохолизъм, проституция, ранен наемен труд и за законодателство, равнопоставящо незаконно родените деца¹⁸. Отпуктя изхожда и в критиката си на законопроекта за обществена благотворителност. Според нея обществото не се нуждае от палиативи, а от премахване на социалните причини за нещастieto на сираците, старите хора, безработните, децата на работещи майки. Те се нуждаят от закон за обществената самопомощ, който системно да подпомогне нуждаещите се. Тук акцентът е поставен върху общините и необходимостта в техните социални комисии да бъдат избирани жени¹⁹.

Патева не пропуска и други обществено значими проблеми. Представяйки монография за вредата от алкохола, тя призовава жените, като даващи живот, да участват в движението за трезвеност. Коментирана е и ролята на съпругите за ограничение на трудовите миграции към Америка, които създавали условия за разрушаване на семействата и за ранна смърт на жените²⁰. Юл. Малинова пък се спира на необходимостта от социални реформи и нови закони за изкореняване на проституцията, а в преводна статия се цитира мнението на М. И. Покровска, че откритото лекарство против сифилис няма да реши един назрял обществен проблем²¹.

Обсъждайки проблемите на детството и майчинството, редакционният екип на сп. „Гражданка“ ги свързва с девическото средно образование. Още в първата книжка Ж. Патева аргументира нуждата „новата жена“ да се грижи сама за себе си и за своите близки. За целта ѝ е необходима воля да се изправи срещу предразсъдьците за „женското предназначение“, но и знания, професия и средства за смислен живот. Тя трябва да съвмести старите ценности трудолюбие, спестовност и скромност с независимост, самостоятелност и трезви разбирания. „Животът те зове, пише редакторката, отзови му се като гражданка и издигни в себе си присъщите за жената ... високи граждански добродетели“²². Списанието провежда и специална анкета сред читателките си, „най-просветени и интелигентни гражданки“, за уместността от реформа в девическото средно образование. Категоричните ѝ резултати дават основание Ж. Божилова

да изпрати докладна записка до министъра на просвещението, в която да оцени като „пагубно“ евентуалното закриване на девическите гимназии за сметка на пансиони за домакини, които биха заменили сериозната подготовка за участие в обществения живот и народното стопанство със създаване на „празна, будоарна жена“. Младите българки, смята списанието, се нуждаят от въвеждане на практически предмети и на граждански науки в средната степен и от държавни професионални училища, но никак от институции, които самият живот отрича²³. В потвърждение на това Лидия Шишманова пространно излага съвременните теории, отричащи интелектуалната непълноценност на „втория пол“ спрямо мъжете и завършва с провокационен въпрос: „От полубог той [мъжът] става същество, достойно за съжаление. И тогава с какво право ще нарича той жената – по-долно същество?“²⁴.

Проблемите на образованието сп. „Гражданка“ естествено свързва с реформата от 1909 г. – правото жени със средно образование и над 25 г. да могат да бъдат избирани за училищни настоятелки²⁵. Гласуването през февруари 1911 г. става повод да се коментира ролята на жените като майки и потенциални училищни настоятелки. Ж. Патева приветства промяната, но критикува отнемането на активно избирателно право на жените, въведените възрастови и образователни цензове, необходимостта за поставяне на кандидатурите от политическите партии. Не фигурантки, а самостоятелно участващи жени биха станали гаранция за пълно обхващане на децата в началното училище, за наемането на добри учители, за въвеждането на безплатни учебници и отпускането на храна и дрехи на бедните деца²⁶. Анализирайки избора на настоятелки в София и Нова Загора, главната редакторка оптимистично заключава, че фактически всички партии са застанали зад идеята за женско равноправие, че „обществото вече толерантно се отнася“ и се подготвя „почвата за премахването на един с нищо неоправдан днес възглед за безправията на жената“²⁷.

Тази прогноза е твърде смела за времето си и още повече по отношение женското право на глас. В списанието постоянно се печатат материали за разрешаването на въпроса в Скандинавия, за борбите на суфражетките в Англия и т.н. В български контекст проблемът се обсъжда по повод изборите за Велико

народно събрание, замислените промени в Търновската конституция и при въвеждане на пропорционална избирателна система. Използвайки реформата, БЖС внася искане до парламента за включване на жените в числото на избирателите. На страниците на списанието това се мотивира с теорията за естествените човешки права, с принципите на справедливост и равенство, с промените в стопанския и културния живот през Модерната епоха, с навлизането на жени в сферата на труда и науката, и с прецедентите в други държави. Но предвид незаинтересоваността на партиите от подобна промяна, К. Конова и Ж. Патева сочат възможните средства на българското женско движение – лобиране сред мъжете-депутати или съдебни искиове за включване в избирателните списъци²⁸. Това означава значително по-умерена тактиката на БЖС от тази на съюз „Равноправие“.

Политическите права на българките обуславят и професионалната реализация на дипломираните юристки, недопускани до съдебни длъжности и адвокатска практика с аргумент, че не са гласоподавателки. В периода 1907 – 1912 г. БЖС засилва натиска си към властите: подава молби до министъра на правосъдието, петиции от името на студентките, изложения до депутатите и свиква голям митинг в София, подкрепен от радикали, народняци, широки социалисти. Сп. „Гражданка“ също многократно се спира на „неоснователните и незаконни пречки“ пред правистките, но в статиите не се сочи начин да преодоляване на ситуацията²⁹.

Отнемането на практика на юристките е част от фундаменталния въпрос за правото на труд на жените и допускането им до т. нар. „мъжки“ професии. Сп. „Гражданка“ внимателно го изследва както теоретично, така и с помощта на социологическа анкета на БЖС. Според Ж. Патева, включването на жената в обществения труд е исторически предпоставено, но трябва да е придружено от държавна намеса – закони за предпазване здравето на жената и нейното поколение и социални подобрения (електрификация, водоснабдяване)³⁰. Коментирайки анкетата, Ж. Патева и Юл. Малинова констатира, че въвличането на жените в сферата на наемния труд е необратим процес и не е свързан с възраст и семейно положение. Същевременно жените практикуват предимно позволени професии, като ниско квалифицирани работници, при тежки условия и символично

заплащане. Изводът и на двете авторки е, че това няма да се промени, ако обществото не се заеме с Женския въпрос не като отделен, а като част от общите социални проблеми³¹. Изход от това двете ръководителки на БЖС виждат в женската солидарност и сдружаването. Не случайно на страниците на списанието се публикуват данни за женските дружества в цялата страна, за хода на конгресите на БЖС и на Международния съюз за политически права на жените в Стокхолм³².

БЕЛЕЖКИ

¹ **Даскалова, Кр.** Образование на жените и жените в образованието на възрожденска България. – ГСУ, Център по културознание, 1992, т. 85, с. 7.

² **Даскалова, Кр.** Жените и книжнината. – В: Българска книга. Енциклопедия. С. 2004, с. 171–172.

³ **Карима, А.** Женското движение у нас (неговото минало, настояще и бъдеще). – В: От сянката на историята: Жените в българското общество и култура. С. 1998, с. 198.

⁴ **Даскалова, Кр.** Българските жени в социални движения, закони и дискурси (1840 – 1940). – В: От сянката..., с. 24.

⁵ **Женски труд**, 1904, № 4.

⁶ **Български женски съюз 1901 – 1931.** Юбил. сб. С., 1931, с. 13, 24; **Карима, А.** Внасяме ли ние разцепление?. – В: От сянката..., с. 218–224; **Карима, А.** Ние. – Пак там, с. 225–229.

⁷ **Карима, А.** Женското движение у нас..., 210–215.

⁸ По това време излизат списанията на символистите като „Наблюдател“ (ред. Ант. Страшимиров, 1910 – 1911) и „Бисери“ (ред. Ив. Андрейчин, 1911 – 1914). Единственото по-сериозно и с политически характер е сп. „Демократически преглед“ (ред. Т. Влайков, 1902 – 1928).

⁹ Сведения за нея: **Димитрова, Д.** „Ако мога да помогна на всички страдащи“. – Лада, 1990, № 2, с. 22–23.

¹⁰ По това време тя превежда „Ж. Санд – за нейния живот и литературна дейност“ 1898, а вече са излезли преводите на редица трудове: от К. Конова (С. И. Бардина. Живот и дейност. Габрово. 1888, 1894; **Тарасов, И.Т.** За образованието на жените. Севлиево, 1890, 1893, 1896; **Шашков, С. С.** По въпроса за жените. Севлиево, 1890; Загубата от незнанието. Севлиево, 1890), от Д. Негенцов (Брант, Б. Съвременната жена и нейното положение в Европа и Америка. Севлиево, 1897), от Н. Габровски (Бebel, А. Жената и социализмът. Търново. 1893), от А. Изворов и Д. Икономов (Безобразов, П. В. Съвременното състояние на жената. 1895).

¹¹ **Болести** на волята. 1903; Разногласията в БЖС. Бургас. 1903; В помощ на жената. Пропагандна брошура. 1910.

¹² **Цонев, Б.** Показалец на женския труд у нас. С. 1911, с. V–VII. По-късно Патева участва в основаването на Международната женска лига за мир и свобода в Хага (1915) и учредява Женски комитет „Траен мир“ в Бургас (1918), който се превръща в Българска секция на Международната лига (1925). По тази линия тя участва в конгресите на Лигата в Християния, Хага, Рим, Дъблин и Белград (1920 – 1931), кореспондира си с известни активистки на женското движение за мир. Пацифистките ѝ убеждения са мотив за участието ѝ в митинги за мир и против смъртното наказание. Патева е активистка на движението за трезвеност и почитателка на идеите на Толстой и Ръорих.

¹³ **Стоянов, В.** Защо съм избраник. Електронно издание. Варна. 2002. www.liternet.bg/publish/vstoianov/izbranic/1.htm#d

¹⁴ **Гражданка**, I, 1911, №1, с. 5. Вместо програма. Списанието вероятно заимства заглавието на друго издание, съществувало само за година – сп. „Гражданин“ (Пловдив, 1904), редактирано от Ст. Киров и Ив. Толев. То е близко до радикалдемократическото крило на ДП и публикува правни анализи.

¹⁵ **Малинова, Л.** „Гражданка“. – В: Периодика и литература. т. 4, 1911 – 1917, С., 1995, 32, 34–35.

¹⁶ Това може да се открие и в биографиите на родените 60–70-те год. на XIX в. Ек. Каравелова 1860 – 1947 и Елена Радева-Петрова 1874 – 1926. Първата е създателка и председателка на женското културно дружество „Майка“ в продължение на повече от 30 г., независимо от ангажиментите си с БЖС и с българската секция на Международната женска лига за мир и свобода. Втората е една от ръководителките на Добруджанския женски съюз и председателка на Дружеството на българките с висше образование и смята, че обществената активност на жените е дълг, равен на семейните задължения.

¹⁷ **Женпу.** Жената гражданка. Обществена корупция. Един дълг на българката. – Гражданка, I, 1911, №2, 33–37; Жената-майка. За свободата на народа. – Дълг на възпитанието. – Пак там, № 4, 97–100.

¹⁸ **Jenny.** Българското дете пред съда на своята майка. – Пак там, 101–105; **Jenny.** Положението на майката и майчиното покровителство у нас. – Пак там, II, 1912, № 7. Статиите на Божилова са едни от първите, които поставят остро тези въпроси и дават тон за обществения дебат след 1919 г. Те са също в унисон с появата на закона за детския и женския труд 1905, на института на учителите-лекари 1905, на увеличаване годините за подлежащо обучение в закона за народното просвещение 1909. Въпреки това и наличието на частни благотворителни сиропиталища, приюти и трапезарии до Първата световна война няма

цялостна правна и законова основа за закрила на децата в България. Вж. **Попова, Кр.** Националното дете. Благотворителната и просветна дейност на Съюза за закрила на децата 1925 – 1944. С., 1999, с. 68–74.

¹⁹ **Jenny.** Обществена самопомощ. – *Гражданка*, I, 1911, № 2, 38–43.

²⁰ Библиография. – Пак там, 63–64; Емиграцията и жената. – Пак там, II, 1912, № 2, 43–44.

²¹ Конгресът на Българския женски съюз. – Пак там, №5, с. 132; с.154.

²² **Jenny.** За съвременната българска девойка. – Пак там, I, №1, 15–18.

²³ За девическото средно образование. – Пак там, №1, 19-23; По анкетата за девическото образование. – Пак там, №2, 60-63; **Божилова-Патева, Ж.** Върху девическото средно образование. – Пак там, II, № 1, 7–8.

²⁴ **Ш[ишманова], Л.** Жената и науката. – Пак там, №2, 37-42.

²⁵ **Манафова, Р.** Култура и политика. България в навечерието на Балканската война. С., 1987, с. 29.

²⁶ **Jenny.** Училищното настоятелство и участието на жената в него. – *Гражданка*, II, 1912, № 2, 33–37.

²⁷ **Божилова-Патева, Ж.** Отношението на нашето общество към началото на женска равноправност. – Пак там, I, № 9, с. 286; II, № 3, 67–68.

²⁸ **Schirmacher, K.** Дами ли са това? – Пак там, 80–82; Защо искаме да се дадат изборни права на жената. – Пак там, 159 сл.; Жената-гражданка. Българската жена пред Великото народно събрание. – Пак там, I, №1, 6–11; **Jenny.** Нашите партии за българската гражданка. – Пак там, № 3, 65–69; Законопроектът за пропорционалната изборна система и женското равноправие. – Пак там, II, № 2, 57–58; **Андреев, Н.** Кои политически течения ще реализират равноправието на българката? – Пак там, 50–52; **Конова, К.** Българката за равноправието. – Пак там, №5, 154–159.

²⁹ Български женски..., с. 53–54; Въпросът за юристките в Народното събрание. – *Гражданка*, I, 1911, № 3, с. 71–72.

³⁰ **Jenny.** Домашният труд и положението на жената. – Пак там, II, № 3, 88–92; **Jenny.** Злоупотребление на женската сила. – Пак там, № 4, 102–111.

³¹ **Jenny.** Трудовото положение на българката. – Пак там, I, 1911, №8, 225-232; **Малинова, Юл.** Една анкета на женския труд в София. – Пак там, II, 1912, № 3, 82–88; № 4, 97–102; № 5, 134–140.

³² Анкета върху женските дружества. – Пак там, II, № 1–5; **Божилова-Патева, Ж.** Конгресът на БЖС. – Пак там, № 5–6, 129–133; Същата. VI Интернационален женски конгрес. – Пак там, I, №7, 193–207.

НОВИ КНИГИ

УНИВЕРСИТЕТСКО ИЗДАТЕЛСТВО „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“

адрес: гр. Велико Търново 5000

тел.: 062/618 295

ул. „Теодосий Търновски“ 2

тел.: 062/63 11 76

e-mail: vtu_press@abv.bg

GSM: 0889/02 06 24

Организатор издателска дейност,

маркетинг и реклама – Иван Иванов

- „Геоурбанистика“, **Марин Деведжиев**
- „Шлагерният дискурс в литературата“, **авт. колектив**
- „Записки по синтаксис на съвременния български книжовен език. Сложно изречение“, **Пенка Радева**
- „Сборник специализированных текстов для перевода“, **авт. колектив**
- „Търновска книжовна школа“, т. 7, **авт. колектив**
- „Методика на обучението по български език“, **Ст. Стефанова, Д. Димитрова**
- „Из историята на европейската интеграция: поглед от Русия и България“, **авт. колектив**
- Списание „Архив за поселищни проучвания“, кн. 1-2, 2005 г.
- Списание „Педагогически алманах“, кн. 1-2, 2003 г.
- „Историята като полифония“, **Петко Ст. Петков**
- „Специализираните морфологични средства за изразяване на притежание във Ватиканския палимпсест“, **Мария Мъжлекова**
- „Книгоиздаване и философска култура“, **авт. колектив**
- „Геополитиката на България“, **Марин Деведжиев**
- „Доклади от конференцията „Оперативната теория и литературоведските и езиковедски изследвания“ (на френски език), **авт. колектив**
- „От словосъчетание към изречение“ (сборник с упражнения по избрани проблеми по немски синтаксис), **авт. колектив**
- Сп. „Епохи“, кн. 3-4, 2000 г.
- „Приносът на Историко-юридическия факултет за развитието на българското образование и наука“, **авт. колектив**
- „Димо Кьорчев между литературата и политиката“, **авт. колектив**
- „Философия и език“, (библ. Диоген), **авт. колектив**
- „Езиковедски приноси в чест на чл.-кор. проф. Михаил Виденов“, (теми: теория на книжовните езици, социолингвистика: езикови ситуации извън България, социолингвистика: езиковата ситуация в България, психолингвистика и паралингвистика, лексикология, граматика и стилистика), **авт. колектив**